

3. Ders: İçerik

Sesbilim ve Görevsel Sesbilim

1. Sesbilim

Sesin bölümleri

Bireysel sesler

Konuşma sesleri

Sesbilgisi alanları

2. Söyleyiş sesbilgisi

Bireysel sesler

- Bir sözcük çoğu zaman birden fazla sestən oluşur ama bu sesler ayrı ayrı değil, tek bir sesmişçesine, yani tek bir **sürekli ses** (continuous sound) olarak algılanır. Bu biçimde algılanan bir ses, dili bilenler tarafından **parçalarına** ayrılabilir:

•
• - 'cat' → c.a.t 'kedi' → k.e.d.i ← PARÇALAMA (SEGMENTING)

•
• - not X knot 'ağabey' → a.b.i
• n.o.t. kn.o.t

•
• psycho → ps.y.ch.o

- Dilin seslerini tanımak, çevremizdeki diğer sesleri tanımaktan farklıdır. Örneğin, bir öksürük sesini parçalarına ayıramayız.
- Dil ve müzik birbirine benzer. Bir müzisyen bir keman parçasını oluşturan bireysel sesleri notalar halinde birbirinden ayırıp bunları kağıda dökebilirken, bu konuda eğitimsiz olan bir kişi bu parçadaki sesleri tanıyamaz ve yazamaz. Bu, bir dili bilmekle bilmemek arasındaki ayrımdır. Her anadili konuşucusu, herhangi bir eğitim almadan kendi anadilinde üretilmiş bir konuşma sinyalini parçalayabilir.

Konuşma sesleri

- Konuşma seslerinin tanımlanması çok zordur. Çünkü, örneğin, *kedi* sözcüğünü ardarda sesleten aynı konuşucunun bile ürettiği **konuşma sinyali** (speech signal) aynı değildir. Dolayısıyla, aynı sözcüğü sesleten iki ayrı konuşucunun ürettikleri sinyaller de farklıdır.
 - Buna karşın, aynı dili konuşanlar birbirini anlar.
 - Dile ilişkin bilgimiz, bir yandan bir dilin seslerinin neler olduğunu belirlerken (hangi sesler o dilin sesleridir ve hangileri değildir), bir yandan da fiziksel olarak farklı olan seslerin aynı dilin sesleri olduğuna karar vermemizi sağlar.
 - “Bugün (öksürme sesi) nasılsın?” → “Bugün nasılsın?”
- Akustik farklılıklarına karşın, bir sesi diğerinden ayıran sesbilimsel özellikler, örneğin “b”yi “d”den ayıran özellikler, tüm Türkçe konuşucuları için ayndır.

Sesbilim alanları

- **Akustik Sesbilim (acoustic phonetics):** Seslerin fiziksel özelliklerinin incelendiği alan
- **İşitsel Sesbilim (auditory phonetics):** Seslerin dinleyiciler tarafından algılanışının incelendiği alan.
- **Söyleyiş Sesbilim (articulatory phonetics):** Dildeki seslerin nasıl (hangi yoldan) üretildiğinin incelendiği alan.
- Sesbilim, ayrıca temel olarak iki farklı çalışma alanına ayrılmaktadır: SESBİLİM (phonetics), (GÖREVSSEL) SESBİLİM (phonology). Aşağıda, sesbilimalanı ile ilgili olarak yalnızca söyleyiş sesbilgisi ele alınacaktır.

Söyleyiş sesbilimi

Dilerin belirli bir ses dizgesi bulunmaktadır. Dili anlayabilmek için bu seslerin doğasını ve nasıl üretildiğini anlamak gereklidir.

Söyleyiş (articulation) “konuşmayı sağlayan hareketlerin tümü”dür.